

kan men niet zeggen, dat na de stilste werken, tusschen '92 en '07 ontstaan, de bezinning in die mate later minder is voorgekomen.

Het eenige, wat binnen niet al te strakke grenzen, als periode in zijn ontwikkelingsgang kan worden onderkend, hangt samen met de wijziging van zijn schildersinstrument.

Zoo na '90 teekeningen een hooge zeldzaamheid worden, landschap, figuratie en wat dies meer zij, naar het achterplan verdwijnt, zoo kan na datzelfde jaar, naast de ontwikkeling van zeldzame kleuraccoorden in olieverf, een toenemende overheersching van het waskrijt worden opgemerkt ('92 tuinen Endegeest; '94 Japansche poppetjes, hek in Warmond, nog eens Endegeest; '95 sneeuw (tweemaal); '96 eucalyptus, tweemaal sierpompoeenen; '97: mistletoe; '98 Hooglandsche kerkgracht; '99 kastanje-knoppen; 1900, Oegstgeest (buurtje); '01 hulst; '02 knoflook, en '02—'03, dorps huis Borger en sneeuwbes; '03—'04: gemberpot enz.). Maar als in '03 en '04 de gemberpot is gereed gekomen en in '05 de drie blikken kannen (geschilderd) hun werking hebben gehad, dan ontstaan nog slechts enkele werken in waskrijt, dan wordt hij tusschen '07—'09 nog aanhoudend vastgehouden door eene teekening, eene olieverfstudie en eindelijk eene waskrijtteekening van de Hooglandsche kerk van binnen, maar het waskrijt-werk is ten einde; even, in '12, nog een studie van de Pieterskerk van binnen, maar de groote stuwing is nu voor goed in die richting gedaan.

Ruim vijftien jaren lang, van zijn dertigste tot zijn vijf en veertigste jaar, is waskrijt het instrument geweest, dat aan zijn concentratiedrift het best gehoorzaamde.

Die voorkeur, die hardnekkig volgehouden keuze, zijn van groote betekenis voor zijn innerlijke ontwikkeling.

Hij had de olieverfkleuren geëigend gevonden voor zeldzame kleur-indrukken, vooral van bloemen. Hij was daarin toemeloos van vaart, brandend en broeiend. Felle drift en begeerte leefden daarin. Met de Haagsche school had dit niets meer gemeen. Stemningsstukken gaf hij niet. Het omtasten van de dingen met gevoelsaandacht was toen niet aanwezig. De vormen ontbonden zich bij een zoo brandende uitbundigheid van kleurenbloei. Zwoel was die bloei nooit, daarvoor was ze te onstuimig, te geladen, te helder klinkend. Dit was het verband met de wereld toen, meteen had hij zijn domein gekozen en in die keuze zijn zelfbeperking gesteld. Hij had het leven van het stilleven gevonden. Hij had de dingen in kamers ontmoet; een verdeelde en sluimerende hartstochtelijke liefde vereenigde zich, trok zich samen op het huwelijk van licht en bloemen, openbaarde zich in een hijgende overgave aan deze wereld.

Dit was de eene en eerste stroom uit zijn wezen; het was, na het ontdekken van de bron, na het doorbreken van de eigen kern, de stroom